

**red. Mariusz Brodnicki, Anna Jarmołowska,
Franciszek Makurat, Artur Bracki**

**DEPRESJA. WYBRANE ASPEKTY
ŻYWIENIOWE, PSYCHOLOGICZNE
I HUMANISTYCZNE**

Gdańsk – Kijów 2018

УДК 327+351.746]:007](082)=111
ББК 66.4я43+67.401я43+32.81я43
Б40

Reviewers:

I part – Michał Boraczyński, doctor of pedagogical sciences, assistant professor at Olsztyńska Szkoła Wyższa (Poland); II part – Mariya Bracka, Doctor of Sciences in Philological, associate professor Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine).

Depression. Selected nutritional, psychological and human-
Б40 istic aspects / Ed. Mariusz Brodnicki, Anna Jarmołowska, Franciszek Makurat, Artur Bracki. . – K.: Talkom, 2018. – 240 p.

ISBN 978-617-7397-15-0

The purpose of the collection is to highlight the issue of depression from the perspective of the science of health and the humanities. This calls for a division into two parts, in which through depression optics as the main subject of analysis is revealed through the knowledge of nutrition optics, the position of psychology (Part I) and humanitarian sciences (II p.). Separate intelligence is relevant to current research within modern Poland and Ukraine, often enriched with historical parallels and projections for the future. Due to the fact that human development opportunities depend on the social system, the opportunities for developing countries, including Poland or Ukraine, depend on social consciousness. An important component of the latter is the culture of life, the greatest threat to which there is always depression.

**УДК 327+351.746]:007](082)=111
ББК 66.4я43+67.401я43+32.81я43**

ISBN ISBN 978-617-7397-15-0

© Mariusz Brodnicki,
Anna Jarmołowska,
Franciszek Makurat,
Artur Bracki — 2018

SPIS TREŚCI

Anna Jarmołowska i Artur Bracki. Wstęp 5

Część I.

Depresja z perspektywy: psychologicznej, edukacji żywnieniowej i pedagogicznej

Rozdział 1. Depresja a uzależnienia behawioralne i choroby autoimmunologiczne

Wioletta Radziwiłłowicz, Maciej Dębski,

Agnieszka Kozłowska-Frańk. Pokolenie *always on*.

Funkcjonowanie emocjonalno-społeczne
młodzieży problemowo korzystającej z nowych mediów 12

Agata Rudnik. Zaburzenia depresyjne w narracjach pacjentów
z nieswoistymi chorobami zapalnymi jelit. 44

Rozdział 2. Depresja a edukacja żywieniowa

Mariusz Brodnicki, Anna Jarmołowska. Rola i znaczenie witaminy
B1, B6, B12, D i E w profilaktyce i terapii depresji 57

Dominika Grabowska, Magdalena Łęga. Terapia pożywieniem.
Znaczenie niektórych produktów żywnościowych
i ich wpływ na sferę emocjonalną 72

Beata Kiernicka. Szczęście prosto z jelit. 80

Rozdział 3. Depresja a edukacja szkolna i opieka instytucjonalna

Jarosław Rutkowski. Dziecko z epizodem depresyjnym
w instytucjonalnej pieczy zastępczej.
Wokół doświadczenia partycypacji publicznej w mieście. 90

Krzysztof Jasiński. Depresja w edukacji szkolnej. 114

Część II.

**Fenomen okaleczonej tożsamości:
projekcje literacko-artystyczne****Rozdział 1. Syndrom totalitarnej traumy: dyskurs
migracyjny autora**

- Iryna Rusnak.** „(Nie)dorżnięty”: pamięć o traumie totalitarnej
w opowiadaniu Ułasa Samczuka *Osoby przesiedlone* 130
- Roman Kozłow.** Detraumatyzacja poprzez absurd *albo* rola sensu
w *Kuszeniu nieświętego Antona* Igora Kosteckiego 148

**Rozdział 2. Traumatyczne doświadczenia pierwszej
połowy XX wieku: wymiar gender**

- Snizana Żyhun.** Interpretacja śmierci dziecka
w tekstach kobiecych lat 20. XX wieku 163
- Ołena Browko.** Okaleczona tożsamość bohaterów
w literaturze ukraińskiej lat 1920–1930: gender a ideologia. ... 175
- Olga Chamedowa.** Codziennosc kobieca jako traumatyczne
doświadczenie (na materiale czasopism “Жіноча доля”
i “Жіноча воля” dwudziestolecia międzywojennego) 183

**Rozdział 3. Aspekty psychologiczne recepcji tekstu
literackiego: doświadczenie czytelnika**

- Tetiana Wirzenko.** Wspominając ciemność: psychologia traumy
w monodramie Nedy Neždany *Kotka na wspomnienie ciemności*... .. 195
- Olga Łozowa.** Psychosemantyka strachu w recepcji czytelniczej
tekstów z gatunku „Horror”. 206
- Tetiana Sawrasowa-W’jun.** Technologia przewycięzenia stresu
u współczesnej osobowości metodą bajkoterapii 229

Ołena Browko

Uniwersytet imienia Borysa Hrinchenki w Kijowie

ORCID ID: 0000-0001-7519-4725

OKALECZONA TOŻSAMOŚĆ BOHATERÓW W LITERATURZE UKRAIŃSKIEJ LAT 1920–1930: GENDER A IDEOLOGIA

Dyskurs gender w literaturze ukraińskiej z lat 20.–30. XX wieku wyróżnia mnogość projekcji. To ironiczne komentarze na temat cech współczesnego flirtu w powieści Dmytra Buzki *Golandia*; aseksualny behawioralny typ bohaterki opowiadania Borysa Tenety *Harmonia i chlew*; eksponowana męskość postaci z dzieł Geo Szkurupija *Drzwi w dzień*, *Żanna z batalionu*; melancholijne erotyczne wizje w powieściach *Niedyspozycja* Jewhena Płużnyka i *Złote liście* Juliana Szpoły; transformacja motywu Don Juana w poemacie Oleksy Włyn'ka *Mój przyjaciel Don Juan*, przesunięcie akcentów i dominacji ideologa z czasów Związku Radzieckiego w tekstach Andrija Hołowki, Iwana Le i in.

W literaturze lat 20. XX wieku ważne staje się zgłębienie problematyki gender w płaszczyźnie konfliktu cywilizacyjno-kulturowej konfrontacji świata rustykalnego i zmodernizowanego, co inspiruje zyskuje artystyczną reprezentację okaleczonej tożsamości bohatera poprzez powszechny zabieg pisarski „tekstu w tekście”.

Przedmiotem badań jest opowiadanie Borysa Tenety *Harmonia i chlew* (1927) oraz powieść Iwana Le *Historia radości* (1934). Utwory te z różnych przyczyn przez długi czas były na peryferiach studiów życia historyczno-literackiego. O ile przemilczana wcześniej spuścizna Borysa Tenety w ostatnich latach przyciąga uwagę badaczy, o czym świadczą m.in. analizy Wiktorii Dmytrenko, Wiktorii Dubyniny, Liny Storozhenko, o tyle proza Iwana Le nie wytrzymała próby czasu i jest postrzegana przede wszystkim jako stylistyczna masówka socrealistyczna wątpliwej wartości artystycznej. Udaną próbą badań psychoanalitycznych jest praca Ałły Michajłowej *Eros jako problem estetyczny i poetologiczny w ukraińskiej prozie lat 20.–30. XX wie-*

ku, w której autorka analizuje socrealistyczną strategię miłości w powieściach Johna Le.

Bohaterka powieści Borysa Tenety *Harmonia i chlew* jest w stanie rozdwojenia, deklarowana aseksualność, postrzeganie cielesności jako brudu niespodzianie dla niej samej zmienia się w przebudzenie zmysłowości, co ma fatalne konsekwencje. Dziewczynę zachwyca wir odnowy, niesiony przez miasto: „Tam życie jest ciekawe, zupełnie inne, nowe i ludzie tam to prawdziwi ludzie. Rzeczywiście, w dużym mieście ono powinno być nowe, nie tylko takie jak tu, gdzie wciąż jest rządzi diak, a wujkowie piją po staremu – tylko nie wódkę już, a bimber. Ciągnęło w nieznanne kraje, gdzie życie tysiącami kolorów gra, gdzie ludzie budują nowe i nie są tacy siermiężni i ciemni jak tutaj” [Тенета 1927a, s. 54]. Miasto marzeń staje się miejscem utraty marzeń: „Nie przywykła ona jeszcze do miasta, i bała się przyznać Mychajłowi, że czasami ją, która niczego się nie bała tam, w stepie, w bitwach, pod Perekopem, lękali ludzie, wysokie kamienne groby i tylko czasami rytmiczny oddech fabryki i praca w robotniczej okolicy wzbudzały coś bliskiego, lecz ona tak się męczyła przez osiem godzin pracy, że wszystko szło na marne.

Gdy jechała tu, to zdawało się, że wszyscy tu są rozsądni, dobrzy, a gdy przypatrzyła się, to byli tacy sami jak wszędzie” [Тенета 1927a, s. 55]. Urbanistyczna czasoprzestrzeń w opowiadaniu jest ontologicznie zakorzeniona w realiach bytowych samotnej osoby. Wołodmyr Koriak w artykule *Miasto w poezji ukraińskiej* pisał: „utrata równowagi dysharmonia to stały jej (inteligencji) nastrój. Nastrój niczym nieukojonego bólu” [Коряк 1921, s. 40]. Według krytyka „nastąpił rozkład. Miasto całkowicie podporządkowało sobie inteligencję. Daremnie! W myślach inteligencja wciąż żyje dawnymi wspomnieniami, jeszcze ciągnie ją do starych uporczywych form, aż nie dostrzega, co jest wokół niej” [Коряк 1921, s. 44]. Miasto rozwiewa nadzieje jeszcze innego bohatera opowiadania Borysa Teneta – Maryjki, dla której miasto to „noc, wiatr, chmury, mgła i światła” Jej obraz jest typologicznie pokrewny z obrazami postaci kobiecych w literaturze XIX wieku, zwłaszcza powieści *Prostytutka* Panasa Myrnego (Natalia Mykołajiwna, Pystyna Iwaniwna, Maryja, Maryna, Krystka) oraz opo-

wiadania *Wśród ciemnej nocy* Borysa Hrinchenki (Łewantyna). Jednakże tragizm nieodłączny przy opisie losu kobiet w piśmiennictwie minionej epoki, w literaturze lat 20.–30. XX wieku ustępuje innej tonacji emocjonalnej, którą wskazuje Wołodymyr Koriak: „Prostytucja miejska postrzegana jest bez najmniejszego oburzenia moralnego, raczej z filozoficznym spokojem, jako fakt, choć smutny, to nieodłączny w warunkach miejskiego życia!” [Коряк 1921, s. 44].

Formalne i kompozycyjne cechy pamiętnika są tu realizowane dość produktywnie: powtarzalność, regularność zapisów, dyskrecja, przerywanie toku myśli w ramach punktowej kompozycji, lakonizm i wydzielenie graficzne notatek. Właśnie te cechy są decydujące w poetyce rękopisu bohatera *Harmonii i chlewu*, która dał tytuł całemu utworowi. Kateryna Łasko porzuciła swoje zapisy, będące zarazem formą autoterapii, dziennikiem-spowiedzią i próbą odsłonięcia literackiego doświadczenia, ponieważ dziewczyna szuka równowagi w sztuce i uduchowionych doznaniach. Bohaterka utworu jest w stanie rozdwojenia: „Halce urodził się syn. Jestem strasznie rada. Chcę, chcę, ale o tym nawet w pamiętniku napisać wstyd” [Тенета 1927b, s. 258]. Jednakże obok zamieszczony jest taki zapis: „A kochanie jest, by kochać, i siły są, a życie zmusza do kochania szaro” [Тенета 1927b, s. 258].

Katerynie obce są rozmowy o nowych form relacji, które prowadzą się do brutalnej rozpusty, ale „...jakbyś nie próbował, a w naszych czasach trzeba kochać, jak przystoi, ze wszystkimi szczegółami, bo nie jestem dzieckiem i dobrze wszystko rozumiem... Więc czasami chce się krzyknąć z bólu” [Тенета 1927b, s. 258]. Koriak we wspomnianym artykule umieszcza wymowny cytat, współbrzmiący z problematyką utworu Tenety: „zdemaskowano więc samą istotę miłości i ideału miłości – kobietę i mężczyznę. Skutek jest taki: – wśród szakali, panter, psów, małąp, skorpionów, drapieżników, węży, które jazgoczą, wyją, warczą, pośród wszystkich straszyleń, pelzających po ziemi w ohydny zwierzyńcu naszego ducha, jeden jest najgorszy ze wszystkich, najpaskudniejszy. Choć nie wykonuje on dużych ruchów i nigdy nie jazgocze, to rad by obrócił ziemię w ruinę i swym ziewnięciem połknął cały świat. Ta bestia to Nuda (Baudelaire)” [Коряк 1921, s. 45]. Myśli Kateryny nie rozumieli inni komunardzi i nawet Michaj-

ło nie zdołał uchronić jej przed rozczarowaniem, rozpaczą i nieświadomie popchnął do śmierci. Bohaterka nie akceptuje środowiska burżuazyjnego, szara codzienność wywołuje w niej duchowy opór; zanurzona w cudzym dla niej miejskim świecie cynizmu, obłudy i wypaczonej moralności, szuka ukojenia w sztuce – mocnych, ale jednocześnie wzniosłych doznaniach, i w stepie, o czym świadczy napisane przez bohaterkę opowiadanie *Harmonia i chlew*, które dało nazwę całemu utworowi: „Pusto. Chodzę w step i tam odpoczywam... Zdaje się, że lada chwila gdzieś zagrzmi bęben i w jednym takcie powinni złać się ludzie, ziemia i niebo... Jestem częścią życia, a życie chce, bym złała się z nim. Pogubiłam się w moim życiu osobistym” [Тенета 1927b, s. 259]. Metaforycznie określono też przyczyny śmierci Katarzyny Łasko „A ona marniała. Widocznie działał duch stepu” [Тенета 1927b, s. 248]. Powiązanie ze stepem podkreśla też szczegół portretowy, ponieważ Katarzyna ma oczy „natchnione wiatrem stepowym”. Elena Pasznyk podkreśla, że uniwersalizm stepu może też korelować z tradycyjnym mitologemem ziemi w jego funkcji genetywnej. Np., w powieści Ołeksandra Kopyłenki *Wyzwolenie*, „pisarz ujawnia relację „kobieta – ziemia” właśnie poprzez deskryptor stepu” [Пашник 2004, s. 66]. W stepie szuka pocieszenia i równowagi także bohater powieści *Ecce homo*. Jednakże, jeśli bohaterzy Ołeksandra Kopylenki wiążą z miastem swą przyszłość, to bohaterom Borysa Tenety bliższe jest miasto, które nie ma serca, interpretowane przez Wołodymyra Koriaka: „To tylko wielki mózg i duży skarbiec pieniędzy. Stąd tak namiętnie go nienawidzą. Nienawidził go Ruskin i Nietzsche, wraz z nienawiścią do gospodarki pieniężnej. Pieniądze wszystko niwelują, niszczą ludzką twórczość. Wagner wyklinał ich za to z całego serca. W mieście osiedliła się Choroba, niczym jakiś żywy bajkowy potwór. Dzieci pierwsze umierają na nią. Pokazuje to statystyka, notują to poeci” [Коряк 1921, s. 42]. Nie ma przyszłości i większość bohaterów *Harmonii i chlewu*: skutki aborcji, choroby i śmierć dziecka, śmierć głównej bohaterki – to trudny efekt poszukiwania przez młodzież własnej tożsamości w społeczności miejskiej.

Artystyczne wyznaczenie Katarzyny uwypukla różne niuanse emocjonalno-zmysłowej sfery bohaterki. Autokomunikacja jako cecha

wyróżniająca dziennika w tym tekście jest bezdyskusyjna: adresatem jest sama Kateryna, chociaż na pierwszy rzut oka i dedykacja Komsomołowi obejmuje szerokie grono czytelników, jednak dopisek „z trwożną miłością” podkreśla emocjonalny stan dziewczyny. Ten tekst wyróżnia pisarz nie tylko fabularnie, ale także graficznie: „Michajło otworzył pierwszy zeszyt. Widniało tam:

„*HARMONIA I CHLEW*

(Opowiadanie)

Do Komsomołu

Z trwożną miłością...

– Czytaj, czytaj!

Mychajło rozpoczął: «Umoczyłam pióro swoją w krwi miłością i nienawistnie na papier tchnęłam ja. Kocham człowieka, gdy stoi on prosto, niepokojący i niespokojnie niepohamowany. Gdy mówi on:

– Co z tego, że tu jest mur? Muszę przejść, ja muszę naprzód przejść.

I przechodzi lub umiera...

Nienawidzę cię, człowieku, za to, że chodzisz ukradkiem... Zatrzymujesz się często i kłaniasz na wszystkie strony.

Nie lubię, gdy wsłuchujesz się w burczenie żołądka i zapewniasz, że to najlepsza muzyka.

Nawołuję wszystkich, którzy poczuli odbłyśki promieni i widzą światło:

– Rozbijcie te mury, bagno wciąga nas, bo już słońce wschodzi i złości widnokrąg” [Тенета 1927b, s. 256–257].

Boris Teneta tak opisuje stan Michała po przeczytaniu pamiętnika Kateryny: „Myślałem o czymś przez chwilę i nagle wrzuciłem resztki w ogień. Liznęło czerwonym językiem, kartki drgnęły jakby od bólu, poczerniały i nagle zapłonęły.

A on spoglądał ponuro, i wydawało się, że z tymi kartkami uchodzi z życiem coś bliskiego. Uchodzi spokój, z którym żył przez 24 lata. Zgodnie ze starym nawykiem kontrolował swoje myśli. Zrobiło się dziwnie. Nie poznał siebie... Kiedy się ocknął, to poczuł, że teraz nie zazna spokoju, że teraz i w nim każdy ruch, każdy ból, każdy ostry kąt w życiu będzie się odzywał w bólu. Usłyszał, że niby cały świat przy-

jął do swego serca i nie może teraz z obojętnością ukrywać się przed nim” [Тенета 1927b, s. 259].

Opowiadanie *Listy z Krymu* ze zbioru Borysa Tenety o tej samej nazwie jest świadectwem eksperymentów pisarza w dziedzinie prozy: „Dziś opowiem wam o jednej smutnej przygodzie, która przydarzyła się jednym moim dobrym, wesołym i rudym, wiecznie rozczochranym i wiecznie młodym przyjacielem. Iwanem... zacytuję wam trzy jego listy, a potem opowiem o moim ostatnim spotkaniu z nim, a sami odczujecie, jak siłą rzeczy i przez łagodny temperament ludzie często giną niewinnie” [Тенета 1927c, s. 31].

Podobna technika artystyczna determinuje cechy strukturalne kolejnego dokumentu o rywalizacji, walce i poszukiwaniu szczęścia – *Historii radości* Iwana Le. Po pierwsze, w tych tekstach, jeden z bohaterów sam pisze utwór, stąd włączone do tekstu głównego poszukiwania artystyczne bohaterów zbliżają się typologicznie do formy dokumentalnej fikcji – dziennika literackiego. Po drugie, są one tworzone na zasadzie „podwójnego podwojenia” poszczególnych części: pamiętniki i próby literackie postaci wyostrzają uwagę czytelnika na specyfikę prezentacji, pozwalają spojrzeć na charaktery pod różnym kątem widzenia.

Pierwsza część powieści to „opowiadanie szefa departamentu politycznego wydziału N-nej MTS Zacharia Stepanowycza Listrowego, majstra z parowozowni w Łuhańsku”, a dalszy tekst (historia życia Tetiany) zawiera pamiętnik Sakija Dowhopoła. Narracja dzieje się w pierwszej osobie, ale źródła dokumentu autor podaje dopiero w ostatniej frazie pierwszej części, która zawiera wskazówkę co do osoby fizycznej: „To tym zakończyło się opowiadanie szefa wydziału politycznego.... Tak rozpoczęła się historia radości Tetiany” [Ле 1982, s. 94].

Scena spotkania Zacharia z Tetianą na początku utworu jest rozwinięciem motywu ekspozycyjnego utożsamienia prawdziwych relacji międzyludzkich i fikcji. Narrator od wczesnej młodości zafascynowany jest pisarstwem, w jego postrzeganiu świata współbrzmi rzeczywistość i jej sportretowany obraz: „Jakby urwało się to moje życie na wyrwanym stronicach książki” [Ле 1982, s. 12]. Zainteresowawszy się dziewczyną i dowiedziawszy o fascynacji innym – zagadkowym Sakijem Do-

whopołem, bohaterem Nietzscheańskiego typu, w wyobraźni rozszerza on fabułę: „Tak ciekawa jest ta niedoczytana książka. Uspokajał mnie jedynie fakt, że ta książka ma swój koniec. Znam jej tytuł i autorów, i byłem pewien, że człowiek z człowiekiem to nie góry i w życiu, jak na długim polu, kiedyś się spotkają...” [Jle 1982, s. 12].

Narrator-pisarz, który z początku utożsamiany jest przez czytelnika z autorem, stara się przekazać historię Tetiany i wspomina: „Stylizując tę opowieść, mimo wszystko nie zmniejszyłbym jej kolorytowej świeżości, jeśli zabrzmiałaby ona tak...” [Jle 1982, s. 21]. Próby słownego opisu własnych uczuć przez mężczyznę urzeczony kobietą ustępują refleksjom artysty: „Do mojej miłości dołączył szacunek, głębokie poważanie i ludzkie zdziwienie: kogo mam w obrazie Tetiany” [Jle 1982, s. 30]. Łańcuch tekstów w tekstach ma swoją własną ramę – motyw twórczości literackiej. Rama kompozycyjna zamienia szereg obrazów w obrazach w zamkniętą całość artystyczną. Wykorzystanie motywu kreatywności ma też swoje osobliwości. Tak więc, w części ekspozycyjnej przeważają wzmianki o pracy pisarza, chęć znalezienia jaskrawych bohaterów, natomiast na ostatnich stronach powieści w paradygmacie „tekst – czytelnik – autor” preferowany jest czytelnik: „Kiedy czytelnik oskarża pisarza” o „wymyśły”, nie wierzysz, że to robi na poważnie” [Jle 1982, s. 126]. W rozwiązaniu lustrzanie usytuowane fragmenty zbiegają się w jedną całość, a iluzoryczny świat sztuki staje na twardym gruncie: „...Póki autor błąkał, szukając swego bohatera, Sakija Dowhopoła, Czepelijiwka oczywiście istniała. Tam walczone, tam umierano. Czy warto rozwodzić się nad wszystkimi zdarzeniami, które miały miejsce w ciągu kilkudziesięciu lat? Każdy z nich poprosi się o książkę” [Jle 1982, s. 126].

W opowiadaniu Borysa Tenety dziennik Katarzyny Łasko jest nie tylko środkiem autoprezentacji, ale też zapisem prób literackich bohaterki, dziennikiem doświadczenia literackiego. Zbieżne tematycznie motywy widoczne są w powieści Iwana Le *Historia radości*, która zawiera fragmenty dywagacji wewnętrznych, dotyczących dzieła literackiego, podejścia do warsztatu twórczego artysty, kreacji osobowości literata. Również w *Historię radości* włączono bohatera wymarzonej powieści Listrowego – Sakija Dowhopoła, który choć sam nie

związany ze środowiskiem artystycznym, to postrzegany jest przez narratora jako bohater książkowy z prawdziwego życia. Ten dziennik nie jest oryginalną próbą autoterapii jak w historii Borysa Tenety, a praktyczną realizacją założeń autorskich co do pokazania zalet radzieckiego stylu życia poprzez szczegółowe notatki podrózne z wyjazdów zagranicznych w ramach kanonu socrealistycznego.

Tak więc, o ile Borys Teneta skupia się na częstym w latach 20. motywie traumy psychologicznej bohaterki, o tyle historia stworzona w powieści Iwana Le jest typową narracją ideologiczną na temat formowania się kobiety radzieckiej z lat 30. XX w. Podobne przekształcenia kobiecej narracji wymagają dogłębnych badań problemu okaleczonej tożsamości człowieka XX wieku.

BIBLIOGRAFIA:

1. Коряк В. Місто в українській поезії / В. Коряк // Шляхи мистецтва. – Х., 1921. – № 1. – С. 40–47.
2. Ле І. Л. Твори : [в 7 т.] / І. Л. Ле. – Т. 2. – К. : Дніпро, 1982. – 536 с.
3. Пашник О. В. Творчість О. Копиленка крізь призму універсально-культурного аналізу // Вісник Житомир. державного ун-ту імені Івана Франка. – 2004. – № 16. – С. 64–66.
4. Тенета Б. а, Гармонія і свинушник : Частина I / Борис Тенета // Життя й революція. – 1927. – № 7 – 8. – С. 48–75.
5. Тенета Б. б, Гармонія і свинушник : Частина II / Борис Тенета // Життя й революція. – 1927. – № 9. – С. 240–259.
6. Тенета Б. с, Листи з Криму / Борис Тенета. – К. : Маса, 1927. – 84 с.

Informacje o autorce:

Browko Ołena Ołeksandriwna, doktor habilitowany nauk filologicznych, profesor, Kierownik Katedry Literatury Ukraińskiej i Komparatystyki, Instytut Filologii, Uniwersytet imienia Borysa Hrinchenki w Kijowie.